

פנסיה ברירת מחדל או פשוט מחדל?

כניסתה לתוקף של ההנחיה המחייבת הפקדה לפנסיה לכלל השכירים מעמידה את המעסיקים ואת העובדים בפני דילמה: האם ולמי משתלמות קרנות ברירת המחדל של המדינה?

אילה אבני

מהו הסכם ברירת מחדל ומדוע הוא נחוץ?

לכל המקרים שבהם עובד אינו יודע מהו החסכון הפנסיוני הקיים לו ממקום עבודתו הקודם או שאין לו חשבון כזה והוא אינו יודע מה לדווח למעסיקו - קבעה המדינה הסכמי ברירת מחדל וקרנות ברירת מחדל.

מאמצע 2016, מעסיק לא יכול לבחור קרן פנסיה ברירת מחדל בעבור עובדיו. אם אין לעובד הסכם קיים אין כל טעם בהליך "תחרותי", מפני שבכל מקרה תהיה קרן הפנסיה אחת מקרנות ברירת המחדל של המדינה. ואם יש לעובד הסכם קיים, או שתוקפו כבר פג, או שיפוג ממילא לכל המאוחר במרץ 2019, גם אם מדובר בהסכם מעולה. כלומר, לרוב המעסיקים כרגע ולכל המעסיקים בעוד שנה ורבע, תהיה אפשרות אחת בלבד לגבי הפקדה בעבור עובדים שלא הודיעו בדיוק לגבי תמהיל התיק הפנסיוני שברשותם: קרן פנסיה ברירת מחדל של המדינה. האם הקרן מיטיבה עם העובדים?

כדי להשיב על שאלה זו, עלינו להשוות בקרנות ברירת המחדל של המדינה לבין החלופות, בכמה משתנים:

1. תשואות ודמי ניהול = תשואה נטו

התשואה הגבוהה ביותר מבין קרנות הפנסיה הגדולות הושגה בהראל, וכמעט אותה תשואה הושגה בכלל. הפער בין הראל למיטב דש הנו 1%, ובין הראל להלמן אלדובי הוא 2.11%. גם בתשואה הממוצעת ל-5 השנים האחרונות קיים פער בין הראל למיטב דש של כ-0.77% (ראה טבלה 1).

דמי הניהול שאפשר לקבל היום באמצעות מעסיק שלווח ע"י יועץ פנסיוני וביצע הליך מכרז הם לרוב בין 1% ל-2% מההפקדות השוטפות ועוד בין 1.15% ל-0.2% מהצבירה.

לפי הנתונים הנ"ל, מה נקבל אם נריץ הדמיה ולפיה נדמה גבר בן 30, ששכרו 10,000 שקלים, בשיעורי הפקדות של 6% עובד, 6.5% מעסיק, 8.33% פיצויים, ב-3 תרחישים, ובשלושתם נבחר את המסלול הביטוחי שיעניק את קצבת הנכות והשאירים הגבוהה ביותר:

1. יפקיד בהלמן אלדובי בתשואה של 4.26 (נקודת הבסיס, לפיה ישיגו קרנות הפנסיה תשואה של 4% בגין הכספים שאינם מסובסדים), ובדמי ניהול 1.49% מהפקדות ועוד 0.001% מהצבירה.
 2. יפקיד במיטב דש בתשואה של 1% יותר מהלמן אלדובי, בדמי ניהול של 1.31% מהפקדות ועוד 0.01% מהצבירה.
 3. יפקיד בהראל או כלל בתשואה של 1% יותר ממיטב דש, ובדמי ניהול של 1.5% מהפקדות ועוד 0.2% מהצבירה (ראה טבלה 2).
- אפשר להבחין כי הקצבה בגיל הפרישה גבוהה בהראל ב-19.87% מהלמן אלדובי, וב-7.37% ממיטב דש. כמ כן, קצבת הנכות במיטב דש ובהראל היא מקסימלית, ואילו בהלמן אלדובי הקצבה

טבלה 2

הראל	מיטב דש	הלמן אלדובי	פנסיה צפויה בגיל 67
₪ 4,235	₪ 3,944	₪ 3,533	קצבת נכות
₪ 7,500	₪ 7,500	₪ 7,212	קצבת שאירים לאלמנה
₪ 6,000	₪ 4,992	₪ 5,568	קצבת שאירים ליתום
₪ 4,000	₪ 3,328	₪ 2,784	

פנסיה צפויה בגיל 67	מיטב דש	הלמן אלדובי	אלטשולר	הפניקס	כלל ספיר	הראל גלעד	מגדל מקפת	מבטחים מנורה	דצמבר 2016 עד נובמבר 2017
בני 50 ומטה	בני 50 ומטה	בני 50 ומטה	בני 50 ומטה	בני 50 ומטה	בני 50 ומטה	כללי	כללי	כללי	ממוצע שנתי 3 שנים אחרונות
7.95%	8.30%	7.19%	12.08%	8.56%	9.20%	9.30%	8.04%	8.26%	4.19%
4.19%	4.65%	0.00%	0.00%	0.00%	4.46%	5.26%	4.25%	4.65%	6.20%
6.20%	6.28%	0.00%	0.00%	0.00%	6.73%	7.05%	6.18%	6.64%	

* במסלול ילידי שנות ה-70 השיגה הראל תשואה של 10.06% בשנה האחרונה.

נמוכה יותר. קצבת השאירים בהראל גבוהה משמעותית משתי קרנות הפנסיה האחרות. לכן, הכדאיות להפקיד בקרנות הפנסיה הקטנות נמוכה, בהנחה שפערי התשואה יישארו כפי שהונח בתרחיש ההדמיה. ביולי 2018 יוקם תקנון אחיד לכל קרנות הפנסיה, ולכן שיעורי הקצבאות לנכות ושאירים יושוו. מצב זה כמובן גם יגדיל את העלות לכיסויים הביטוחיים הללו, ולכן הקצבה בגיל הפרישה בקרנות הקטנות תפחת עוד.

2. שירות, תפעול, והיערכות למידע מקצועי וטיפול בתביעות

קרנות הפנסיה הקטנות הן בעלות ניסיון דל יותר במתן שירות מקצועי ע"י משווקים, דלות בתקציב וביכולת להחזיק מנהלים מקצועיים, ונסיון בטיפול בתביעות נמוך יותר. כמו כן, היכולת של קרן פנסיה קטנה, בעיקר בשל דמי הניהול הנמוכים שהיא גובה, להקים מערכות תפעול וגביית כספים - נמוכה יחסית. הסבירות לטעויות אפוא - גבוהה יותר והכדאיות יורדת.

3. איזון אקטוארי - משפיע ישירות על צבירת כספי המבוטחים בכל שנה.

מה משפיע על האיזון האקטוארי בקרן?

1. קבלת מבוטחים לאחר בדיקה רפואית, לרוב באמצעות מילוי הצהרת בריאות. ככל שהמבוטחים בריאים יותר, הסיכוי לתביעות נמוך יותר. בקרנות הקטנות ההצטרפות מוקוננת בעיקר, ללא הליך חיתום וללא הצהרת בריאות.
2. היחס בין עמיתים פעילים לעמיתים מוקפאים. עמיתים בעלי צבירה בלבד בקרן הפנסיה וללא הפקדות שוטפות, לא יתבעו את הקרן, אך עדיין תורמים לה באמצעות כספים.
3. גודל הקרן וקיומו של מבטח משנה. בקרנות קטנות קיים מבטח משנה, אשר נושא ברווחים על היעדר תביעות, על חשבונם של המבוטחים. מנגד, המבוטחים יישאו בעלות גבוהה יותר לביטוח במצב של עודף תביעות. יתרה מכך, קיים סיכון להמשך שותפותו של מבטח המשנה במקרה של אסון קבוצתי של מבוטחים שעלות הפיצויים בו גבוהה מאוד.
4. וותק ממוצע של חוסכים - ככל שהוא גבוה יותר, כך משתלם לקרן יותר. גיל ממוצע של חוסכים - ככל שהוא נמוך יותר, כך משתלם לקרן יותר.

לפיכך, הכדאיות להצטרפות לקרנות הפנסיה הקטנות נמוכה יחסית בעיקר למבוטחים במצב בריאותי תקין אך משתלמת למי שמצב בריאותו אינו תקין. כמו כן, לקרנות הפנסיה הקטנות קיים מבטח משנה, דבר הפוגע בעמיתים עצמם, שאינם צריכים מבטח משנה בקרן גדולה. מי שיש ברשותו קרן פנסיה בתנאים טובים יותר - אין לו כל סיבה להצטרף לקרן ברירת מחדל של המדינה. ובאשר למעסיקים, מה חבל שרבים מהם, שעד היום עשו מאמצים רבים להסדר פנסיוני מיטבי לעובדים, מצויים כיום בעייפות החומר של עודף רגולציה שגוררת אי הבנה מוחלט, וגרוע מזה, כבר לא רוצים להתערב עבור הסדר פנסיוני טוב יותר לעובדיהם.

הכותבת היא יועצת פנסיונית, מנכ"לית סיסטריץ יעוץ פנסיוני

טבלה 1